

K 63/A 64

120000868058

~~1644~~ 1603
A64

АНАЛИЗ НА СЕБЕСТОЙНОСТТА НА СЕЛСКОСТОПАНСКАТА ПРОДУКЦИЯ В ТКЗС В РУСЕНСКИ ОКРЪГ И ПЪТНИЩА ЗА НЕЙНОТО НАМАЛЯВАНЕ

Група научни работници от Централния научно-изследователски институт по икономика на селското стопанство в София и специалисти от Окръжния народен съвет в Русе, под ръководството на др. Петко Трифонов, направиха анализ на себестойността на селскостопанската продукция в ТКЗС от Русенски окръг. Поместваме доклада, който ще бъде прочетен на научната сесия, подготвяна от Окръжния народен съвет.

Регионална библиотека
"Любен Каравелов"

120000868058

РУСЕ

1960

447348

Социалистическото развитие на нашата страна изисква селскостопанската продукция непрекъснато да се увеличава, защото само по този път растящите потребности на населението от продукти и на промишлеността от суровини могат да бъдат успешно задоволявани. Едновременно с това получаващата продукция следва да бъде максимално евтина, т. е. с ниска себестойност.

Себестойността на селскостопанската продукция представлява паричен израз на извършените разходи за производство на единица продукция. В нея намира отражение организационната, стопанската и финансовата дейност на кооперативните стопанства.

Изчисляването на себестойността на селскостопанската продукция има огромно значение както за цялото народно стопанство, така и за отделните кооперативи. Този показател е най-тясно свързан с ценообразуването. От една страна той служи да се обосноват равнището и съотношението на изкупните цени на селскостопанските произведения, от друга страна снижаването на себестойността на продукцията е основа за намаляване на цените на дребно, а следователно и за повишаване материалното благосъстояние на трудещите се. Изчисляването на себестойността дава възможност селскостопанското производство по-правилно да се разпредели по територия и да се специализира, тъй като в нея намират отражения природните и икономическите условия.

Значението на себестойността на продукцията в отделните стопанства е свързана с установяването на доходността на отраслите и приходите на ТКЗС и кооператорите. Знаейки доходността на отделните производства, кооперативните стопанства могат по-правилно да разместят културите по бригади и села и да съчетаят най-добре отраслите. Себестойността на продукцията е изходно начало за разкриване на производствените резерви.

С цел да се улесни анализът на себестойността на селскостопанската продукция, кооперативните стопанства в окръга се разделят на пет района. Групирането се прави в зависимост от природните и икономически условия на ТКЗС.

В първия район (поливен) се включват пет стопанства: Бабово, Сливо поле, Борисово, Голямо Враново и Мартен. Във втория район (със зърнено-животновъдно направление) влизат стопанствата във Вятково, Щръкляво, Николово, Червена вода, Ново село, Писанец, Сваленик и Красен. В третия район

(поречието на р. Янтра) са стопанствата в Бяла, Босилковци, Ценово, Караманово и Новград. В четвъртия район (по поречието на р. Баниски Лом) се включват ТКЗС в Копривец, Баниска, Батишница и Острица. В петия район (със значително развитие на трайните насаждения) влизат девет стопанства — ТКЗС в Иваново, Пиргово, Тръстеник, Червен, Две могилы, Борово, Обретеник, Горно Абланово и Русе.

Тези райони се характеризират с редица икономически показатели, които дават представа за производственото им направление и състоянието на материално-техническата им база. Стопанствата от поливния район се характеризират с голям относителен дял на поливните площи. През 1959 година тези площи са заемали 67.23 на сто от обработваемата земя при 10.09 на сто средно за ТКЗС в окръга. Снабдеността на тези кооперативи с основни средства за производство, пресметнати на 1,000 декара обработваема земя, е 264,394 лева (най-висока в окръга). Тя ще бъде още по-голяма, ако се имат пред вид вложенията на държавата за хидромелиоративно строителство и машини. Структурата на обработваемата и посевната площ показва многоотраслово развитие на производството, като се дава предимство на зърнените и техническите култури.

Кооперативните стопанства от зърнено-животновъдния район се характеризират с производството на зърно и животновъдна продукция. Относителният дял на зърнените култури е 60.31 и на фуражните 19.79. Снабдеността с основни средства за производство на 1,000 декара обработваема земя е 215,450 лева.

Трудово-кооперативните земеделски стопанства в поречието на р. Янтра имат по-голяма снабденост с основни средства за производство в сравнение със средното за окръга и близка до тази в поливния район. Наред със зърнените в значителна степен са застъпени и техническите култури и зеленчуците.

Кооперативите в поречието на река Баниски Лом имат ниска материално-производствена база. Размерът на основните им средства за производство на 1,000 декара обработваема земя е 225,590 лева. Относителният дял на зърнените култури е като в другите райони. Дялът на зеленчуците обаче е най-висок (два пъти по-голям от средния за окръга).

Стопанствата от последния район се характеризират с развитието на зърненото производство и трайните насаждения. Зърнените култури заемат 58.49 на сто от обработваемата земя, а трайните насаждения — 7.26 на сто. Площите на лозята представляват 5.10 на сто от трайните насажде-

ния. Снабдеността на тези стопанства с основни средства за производство е малко по-висока от средната за окръга.

Анализът на себестойността на продукцията е направен на базата на избрани стопанства, типични за района с по-вечните си, климатическите си и други условия. От поливния район са проучени ТКЗС в Бабово и Сливо поле, от зърнено-животновъдния — ТКЗС в село Вятково, от поречието на р. Янтра — ТКЗС в Бяла, от поречието на р. Баниски Лом — ТКЗС в Баниска и от последния район — стопанствата в Иваново и Пиргово. Направен е анализ на себестойността на основните за окръга култури: пшеница, царевица, захарно цвекло, памук, домати (рани и среднорани), грозде, мляко (овче и краве), вълна и месо (говеждо и свинско).

Анализ на себестойността на продукцията на растениевъдството и пътища за нейното намаляване.

Най-напред ще направим анализ на себестойността на зърнените и техническите култури, които заемат 72.4 на сто от обработваемата земя в окръга. Те в голяма степен определят размера на доходите на кооперативните стопанства и на кооператорите. Това определя и значението на равнището на себестойността им. (Виж таблица № 1).

ТАБЛИЦА № 1

Ниво на себестойността на продукцията от основните зърнени и технически култури през 1959 година

ТКЗС по райони	пше- ница	ече- мик	царе- вица	зах. цвекло	слън- чоглед	памук
Поливен	0.77	0.55	0.75	0.26	1.30	12.87
Зърнено-живот- новъден	0.80	0.56	0.82	0.25	1.05	7.09
Поречие на р. Янтра	0.79	0.56	0.97	0.28	1.51	8.88
Поречие на р. Б. Лом	0.61	0.54	0.67	0.21	1.35	19.11
Трайни насажд.	0.88	0.59	0.99	0.25	1.25	11.10
За окръга	0.79	0.57	0.86	0.26	1.29	11.65

Нивото на себестойността на продукцията от зърнените и техническите култури в отделните стопанства е различно. В ТКЗС от поречието на р. Баниски Лом, с изключение на слънчогледа и памука, продукцията има най-ниска себестойност. Най-висока себестойност се наблюдава в стопанствата

от района на трайните насаждения. Като се имат пред вид възможностите, които създава поливното земеделие, може да изтъкнем, че себестойността на голяма част от продуктите на ТКЗС е сравнително висока.

Основните разходи, които определят нивото на себестойността на продукцията, са разходите на труд, разходите за семена и торове, за заплащане на МТС и напоителните такси и др. Средно за окръга разходът на труд заема в себестойността на пшеницата 37.6 процента, на ечемика — 48.8 процента, на слънчогледа — 66.4 процента, на захарното цвекло — 67.7 процента и на памука — 74.6 процента. Разходите за заплащане на МТС се движат за зърнените култури от 15 до 20 на сто, а за техническите култури — от 7 до 13 на сто. Разходите за торове се движат за зърнените култури от 7 до 18 на сто, а за техническите — от 5 до 7 на сто.

Посочените данни показват, че относителният дял на разхода на труда се намалява с увеличаването на механизацията на производствените процеси. Той е най-висок при онези култури, при които механизацията е най-слаба, (захарното цвекло, памука). Поради високия относителен дял на разхода на труда в себестойността на проучените продукти, анализът ще бъде насочен главно към резервите, които ще съдействуват този разход да се намалява.

Производителността на труда в отделните райони показва значителни различия. (Виж табл. № 2)

ТАБЛИЦА № 2

Производителност на труда в ТКЗС от Русенски окръг през 1959 год. (разход на човекодни за 100 кг продукция)

Райони	пшеница	ечемик	царевица	слънчоглед	захарно цвекло
Поливен	1.05	0.84	1.84	2.68	0.60
Зърнено-животновъден	1.06	0.87	2.18	2.31	0.59
Поречие на р. Янтра	1.15	1	2.27	3.23	0.63
Поречие на р. Б. Лом	0.99	0.88	1.80	3.22	0.58
Трайни насаждения	0.99	0.96	2.35	2.81	0.62
За окръга	1.03	0.92	2.12	2.76	0.61

Производителността на труда при пшеницата е най-висока в кооперативните стопанства от района на трайните насаждения и по поречието на р. Баниски Лом, при ечемика — в ТКЗС от поливния район, при царевицата — в поливния

район и в поречието на Баниски Лом, при слънчогледа — в зърнено-животновъдния район и при захарното цвекло — в поречието на р. Баниски Лом.

Производителността на труда се определя от размера на труда на кооператорите, вложен за производството на дадена продукция, и размера на получените средни добиви. Основен път за нейното повишаване е механизацията на производствените процеси.

Чрез механизацията на производствените процеси се намалява разходът на жив труд и се увеличават разходите за заплащане на МТС. Степента на намаляване разхода на живия труд в ТКЗС е по-голяма от увеличаването на разходите за заплащане на МТС. В резултат на това себестойността на продукцията се намалява. Съществува определена зависимост между степента на механизацията и разхода на труд за единица площ. (Виж табл. 3).

ТАБЛИЦА № 3

Зависимост между степента на механизацията и разхода на труд при пшеницата

Показатели	Поливен	Зърнено-животно-въден	Поречие на р. Янтра	Поречие на р. Б. Лом	Трайни насаждения	За окръга
1. Изработени декари мека оран на 1 дк реколтирана площ	3.12	3.21	2.85	2.70	3.29	3.08
2. Изработени човекодни на 1 дк реколтирана площ	1.56	1.55	1.62	1.58	1.30	1.50

Най-високи успехи в механизирането на производството на пшеница са постигнали кооперативните стопанства от района на трайните насаждения. В резултат на това те са изразходвали най-малко човекодни на единица площ. Поради това, че получените добиви са най-ниски, то себестойността на продукцията е висока. Ако кооперативните стопанства от останалите райони биха повишили степента на механизация при пшеницата до нивото, каквото имат ТКЗС от района на трайните насаждения, и с това направеха същия разход на човекодни на единица площ, при други равни условия ще реализират значителни икономии. Така кооперативните стопанства от поливния район биха намалили разхода на труд средно с 0.26 човекодни на декар и снижили себестойността на пшеницата с 5.2 на сто. ТКЗС от зърнено-животновъдния район — съответно с 0.25 човекодни и 5 на сто, ТКЗС от поречието на р. Янтра — с 0.32 човекодни и 6.3 на сто, ТКЗС от поре-

чието на р. Баниски Лом — с 0.28 човекодни и 6.6 на сто. При ечемика най-висока степен на механизация са постигнали кооперативните стопанства от поливния район, като са направили най-малко разход на човекодни на единица площ. Това е значително постижение на стопанствата от този район.

Степента на механизация може да се повиши, като се увеличи броят на селскостопанските машини и като се подобри използването им. Въпросът за увеличаване броя на селскостопанските машини се решава общо за цялото народно стопанство, поради което няма да го разглеждаме. Представява интерес въпросът да се повиши степента на механизация на производствените процеси в ТКЗС, като се използват по-добре наличните селскостопански машини в МТС. Изработените декари мека оран на един условен трактор 15 к. с. средно за МТС в окръга са 8,452 декара, а за отделни машинно-тракторни станции, като МТС в Бабово и Сливо поле, надминават 10,000 декара. Това са челни постижения не само за Русенски окръг, но и за цялата страна. Независимо от това обаче в някои машинно-тракторни станции тракторите не се използват добре. Пълното използване на машините, както вече казахме, е допълнителен резерв за повишаване степента на механизация. В кооперативните стопанства от поречието на р. Янтра степента на механизация на производството е по-ниска в сравнение със средната за окръга — при пшеницата със 7.5 на сто, при ечемика — с 4.9 на сто, при царевицата — 21 на сто и т. н. Едновременно с това използването на основните марки трактори, обслужващи кооперативните стопанства от този район, е по ниско от средното за МТС в окръга. (Виж табл. № 4).

ТАБЛИЦА № 4

Използуване на основните марки трактори на МТС през 1959 година

МАРКИ — ТРАКТОРИ	Средно за МТС в окръга			За МТС — гр. Бяла		
	Изработени д. м. о. на 1 машина	Изработени машинодни на 1 машина	Изработени сменни норми на 1 машина	Изработени д. м. о. на 1 машина	Изработени машинодни на 1 машина	Изработени сменни норми на 1 машина
ДТ-54	25.150	193	296	21.820	166	208
Беларус 37	11.879	170	235	11.681	130	163
КДП-37	11.262	145	179	10.356	117	106
Зетор-25	6.156	155	154	5.186	120	97
Универсал 22	5.263	137	141	4.055	102	82
ДТ-14	4.064	162	195	3.235	130	104

Тъй като МТС са самостоятелни предприятия и пълното използване на машините не оказва пряко влияние върху себестойността на селскостопанската продукция, проучванията няма да бъдат насочени към експлоатацията на машините. По-доброто използване на машините от МТС — Вля (до средното за окръга) ще осигури допълнително 230,148 декара мека оран. Това би увеличило степента на механизацията с 20 на сто, което ще намали разхода на труда и ще снижи себестойността на селскостопанската продукция в този район. Особено голямо значение за намаляване разхода на труд има механизацията на трудовите селскостопански работи. На този етап от развитието на кооперативните стопанства около половината от човекодните за производство на пшеницата се влагат за прибирането на реколтата. При царевичата над 60 на сто от човекодните са за междуредова обработка и прибиране на реколтата, като само за междуредова обработка — над 34 на сто. Разходът на труд за междуредовата обработка и прибирането на захарното цвекло и памука е още по голям. А това е решаващо за себестойността на продукцията.

Засега механизацията на тези селскостопански работи (с изключение на прибирането на зърнените култури със слята повърхност) е незначителна или липсва. Какво е в действителност положението в ТКЗС от различните райони на окръга? Да вземем за пример междуредовата обработка и прибирането на царевичата. Средно за ТКЗС в окръга от целия обем на работата, извършена с машини, 14 на сто е за междуредова обработка и само 0.6 за прибиране на реколтата. За кооперативните стопанства от различните райони се наблюдават големи различия. Така, в поливния район от общия обем на извършената работа с машини 18.5 на сто е за междуредова обработка, в зърнено-животновъдния район — 16.9 на сто, в поречието на р. Янтра — 6.8 на сто, в поречието на р. Баниски Лом — 12 на сто и в района на трайните насаждения — 13.9 на сто. За пълното механизирание на този вид работа при трикратно окопаване за всеки декар площ следва да се изработят 1.2 дк мека оран. Средно за ТКЗС в окръга за този вид работа е извършена 0.67 декара мека оран, което показва, че степента на механизация е около 50 на сто. В окръга най-висока степен на механизация на междуредовата обработка на царевичата са осигурили стопанствата от поливния и зърнено-животновъдния район, където на един физически декар са изработени съответно 0.94 и 0.95 декара мека оран. Най-ниска степен на механизация имат кооперативните стопанства от поречието на Янтра, Баниски Лом, съответно 0.26 и 0.55 дк мека оран. При механизирание прибиране на царевичата (без извозването) следва да се изработят 1.1 дк

мека оран на един физически декар. В действителност кооперативните стопанства са изработили 0.03 дк мека оран, което означава, че степента на механизация при прибирането на царевичата е по-ниска от 3 на сто. При това стопанствата от поречието на Янтра и Баниски Лом и района на трайните насаждения нямат никаква механизация за този вид работа. Съвсем недостатъчна е механизацията на междуредовата обработка на слънчогледа, захарното цвекло и на памука.

Свършено ниската степен на механизация на тези трудоемки процеси не спомага за намаляване разходите на труд. Затова абсолютно наложително е да се разкриват и използват всички възможности за тяхното механизирание. Колко голямо е значението на степента на механизация за икономията на жив труд, а с това и за намаляване себестойността на продукцията, може да се види от следните примерни изчисления. Разходът на труд в човекодни за междуредова обработка на захарното цвекло само с машини е 0.5 човекодни на един декар. Кооперативните стопанства от района на поречието на р. Янтра са вложили 5.4 човекодни, тези от зърнено-животновъдния район — 5.3, от района на трайните насаждения — 5.6 и от района в поречието на Баниски Лом — 5.1 човекодни. Ако тези стопанства механизират напълно този вид работа, ще бъде осъществена икономия на труд, което ще намали себестойността на захарното цвекло, както следва: в поречието на р. Янтра с 5 стотинки на килограм, в зърнено-животновъдния район — с 5 стотинки, в поречието на р. Баниски Лом — с 4 стотинки и в района на трайните насаждения — с 6 стотинки на килограм. Намаление на себестойността на продукцията може да се осигури и от пълното механизирание на междуредовата обработка на царевичата, слънчогледа и памука и на прибирането на реколтата от тези култури. В тази връзка може да се постави въпросът: възможно ли е кооперативните стопанства още сега да осъществят такава степен на механизация с наличните машини? Безспорно, това е невъзможно за всички стопанства, за всички култури и за всички основни селскостопански работи, разглеждани по-горе. Обаче с положителност може да се твърди, че това е възможно за значителна част от стопанствата. В полза на това говорят изводите, които вече бяха посочени във връзка с по-пълното използване на селскостопанските машини. Същото се потвърждава и от проучванията на някои специални селскостопански машини, каквито са цвеклоподемниците и фуражкомбайните.

Броят на тези машини е съвсем недостатъчен, като се има пред вид обемът на работите, които могат да се извършат с тях. Миналата година броят на цвеклоподемниците, които обслужват ТКЗС, е бил 30, с които е извършено 6.35 на сто от общия обем на работата. В районите на отделни машинно-тракторни станции този процент е по-голям (МТС —

Иваново — 23.8 на сто), в други — съвсем малък (МТС — Борово — 3.1 на сто), а в МТС — Вятково и МТС — Сливно поле изобщо няма такива машини. Като съ има пред вид, че използването на цвеклоподемника може да намали разхода на труд на единица площ повече от три пъти, става ясно какво е неговото икономическо значение.

Всичко това важи с още по-голяма сила за фуражокомбайните. Икономията на жив труд при работата с тях е още по-голяма. Броят на тези машини обаче е по-малък (11). Зато, в миналата година само 22.18 на сто от реколтата е прибрана с фуражокомбайни. Тези разсъждения показват, че трябва да се увеличи броят на машините. Това е един много сериозен резерв за икономия на жив труд и за намаляване себестойността на продукцията.

Резерв за намаляване себестойността на продукцията е и по-правилното и по-пълно използване на тези машини. Анализът, който бе направен, показва, че значителна част от тях са използвани непълно. Ако се вземе пред вид периодът за прибиране на захарното цвекло (който за окръга е над един месец) и на фуражните култури (до 2 месеца), броят на изработените машинодни от една средносезонна машина е недостатъчен. Така, изработените машинодни средно от един цвеклоподемник в отделните машинно-тракторни станции е от 10 до 15 и само в МТС — Бабово — 22 дни. С фуражокомбайните са изработени в МТС — Вятково и МТС — Бяла по 40 машинодни, а в МТС — Иваново — само 20. Ако се съпоставят тези цифри с това, което позволяват производствените условия за културите и техническите възможности на машините, ще се види, че използването на тези машини е от 30 до 60 на сто. Следователно, задачата е да се увеличи броят на работните дни на машините през сезона, когато се прибират съответните култури.

В тази връзка стои въпросът за по-доброто използване на тези машини в рамките на работния ден, а именно като се увеличи дневната им изработка. При отделни машини са постигнати значителни резултати, както е за цвеклоподемниците на МТС — Две могили и фуражокомбайните на МТС — Иваново. Значителен брой машини обаче имат ниска средна дневна изработка. Такъв е случаят с цвеклоподемниците на МТС — Бяла и МТС — Бабово, значителна част от фуражокомбайните на МТС — Вятково и МТС — Бяла и други. По-пълното използване на тези машини при други равни условия ще намали разходите на труд и ще снижи себестойността на съответната продукция. Размерът на икономията на труд и намаляването на себестойността в тези случаи могат да се установят с по-голяма точност, но като се има пред вид тяхната очевидност, това не е необходимо.

Голямо значение за равнището на себестойността на про-

дукцията имат правилната организация и нормирането на труда в ТКЗС. Влиянието на тези фактори ще покаже анализът на примера от ТКЗС в с. Вятovo. Себестойността на килограм царевича в с. Вятovo е 0.93 лева и на килограм захарно цвекло — 0.23 лева. Себестойността на царевичата е по-висока както от средната за окръга, така и от средната за стопанствата в зърнено-животновъдния район. Както вече бе посочено, равнището на себестойността се определя от добивите и разходите, и преди всичко от разходите на труд. Добивът на царевича в това кооперативно стопанство е 284 кг и е значително по-висок от средните за окръга и за зърнено-животновъдния район. Картината за размера на разходите на труд обаче е съвсем друга. За производството на царевича това стопанство е вложило за всеки декар реколтирана площ по 6—7 човекодни, което е 56.2 на сто повече от средния разход за окръга и 55.4 на сто от този за стопанствата от зърнено-животновъдния район. Изводът е, че високата себестойност на царевичата е резултат на големите разходи на труд.

Себестойността на захарното цвекло е по-ниска както в сравнение със средната за окръга, така и с тази за зърнено-животновъдния район. Това е резултат на по-високия добив — 2,658 кг при 1,991 кг средно за района. Разходите на труд на единица площ обаче са много по-високи. На един декар реколтирана площ са изразходвани 16.9 човекодни при 13.3 за окръга и 11.8 за зърнено-животновъдния район. Ако разходите на труд в ТКЗС — Вятovo бяха приблизително толкова, колкото тези за окръга, себестойността на захарното цвекло би се намалила с около 5 стотинки или с 20 на сто.

Тук следва да се разкрият причините за високия разход на труд при царевичата и захарното цвекло и да се посочат резерви за неговото намаляване. За целта ще бъде направен анализ на разходите на труд за тези култури по видове работа за трета и четвърта бригади. Царевичата на трета бригада с 1,621 дк, а на четвърта — 1,854 дк, а средните добиви — съответно: 371 и 337 кг от декар. Разходите на труд на един декар в трета бригада са 5.3, а в четвърта — 5.2 човекодни. Разходът на труд за отделни видове работи в трета бригада е разпределен както следва: за сеитба — 19.2 на сто, междуредова обработка — 26 на сто, бране — 24 на сто, извозване на царевичата — 7.7 на сто и прибиране на допълнителната продукция — 16.1 на сто. За тези пет вида работи са вложени над 90 на сто от човекодните. Същата картина се наблюдава и при четвърта бригада. Размерът на труда за всеки вид работа зависи от това как е била организирана работата и какви са били трудовите норми.

Какво е фактическото положение? Подготовката за сеитба и сеитбата обхващат редица видове работа. За превоз на оборски тор за ямките са изразходвани 551 човекодни при средна дневна изработка 2.3 тона. В четвърта бригада

средната дневна изработка е още по малка — 1.4 тона. По този начин за всеки тон оборски тор кооперативното стопанство е заплатило само за извозването от 13 до 15 лева, което е близко до неговата стойност (20 лева). Челната практика при нормирането на труда допуска за един човекоден да се извозят до 4 и повече тона оборски тор на разстояние до 5 км. Следователно вложеният труд за извозването на оборския тор в трета бригада би могъл да се съкрати с около 35 на сто, а в четвърта бригада — до 50 на сто. От останалите видове работи, свързани със сентбата на царевичата, значение за икономията на жив труд има разнасянето на тора в ямките. Средната дневна изработка в трета бригада е 1,400 ямки, а в четвърта бригада — 1,200 броя. По-големият разход на труд в четвърта бригада е резултат главно на недостатъци в организацията.

Следващата работа при отглеждането на царевичата е междуредовата обработка. Това, че за този вид работа е вложен по-много труд — по 1.4 човекодни на декар реколтирана площ, се дължи преди всичко на недостатъчната механизация. От общия обем на този вид работа само 150 дк или 9.3 на сто са направени с конска окопачка. Ако се приеме, че цялата площ е била окопана само с конски окопачки (което бригадите са били в състояние да направят), разходите на труд биха се намалили с 30 на сто. Освен това икономия на труд може да се осъществи и като се подобри организацията на копанта с мотика и нормирането на този вид работа. Средната дневна изработка при копан на царевичата с мотика за трета бригада е 1.5, а за четвърта — 1.7, което е много малко. Известно е, че трудовата норма за този вид работа при тежки почви е два и повече декара. На тази основа бригадите биха осъществили икономии на жив труд по 0.15 човекодни на декар.

Средната дневна изработка за бране на царевичата от трета бригада е 0.6 тона, а за четвърта — 0.3 тона. Двойно по-голямата дневна изработка от трета бригада е резултат не само на производствените условия, но и на организацията на работата. Четвърта бригада е провела този вид работа с повече пропуски и с по-голямо разпиляване на жив труд. Трудът, който е изразходван в повече от тази бригада, е 0.48 човекодни на дк реколтирана площ. Икономия на труд може да се осъществи и при извозването на царевичата. В трета бригада средната дневна изработка при този вид работа е само 1.9 тона, а в четвърта бригада — 2.5 тона. Ако се приеме средната изработка на четвърта бригада за основа, трета бригада би спестила 0.15 човекодни на декар.

Значителна икономия на труд може да се получи и от прибирането на допълнителната продукция. Вложеният труд за прибирането на тази продукция е 0.84 човекодни на декар.

Тук се включват редица видове работи като рязане на стеблата, връзване, правене на купи, извозване и други. От тях най-значителен дял имат рязането, връзването и извозването. Икономията на труд от трета бригада в случая е резултат на по-сполучливата организация при прибирането на царевичата.

В заключение на анализа на видовете работи при царевичата в трета и четвърта бригади в с. Вятovo може да се каже, че подобренията в организацията на работата водят до значителни икономии на труд. Общата икономия на труд за трета и четвърта бригада е над 3,700 човекодни или по 0.43 броя на декар реколтирана площ а стопанството. В резултат на това себестойността на царевичата би следвало да се намали с 13 на сто. Анализът на себестойността на захарното цвекло, произведено от тези бригади, показва, че трудът би могъл да се намали с 1.7 човекодни на декар, а себестойността — с 9 на сто.

Друг въпрос, към който кооперативните стопанства трябва да насочат вниманието си, е механизацията на вътрешно-стопанския транспорт. През 1959 година 28.9 на сто от общия обем на оборския тор и 51.7 на сто от селскостопанската продукция в окръга са извозени с машини. През 1959 година 19.4 на сто от всичките изработени човекодни за производството на пшеницата са изразходвани за транспортиране на продукцията. При ечемика тези разходи са 17.6 на сто, а при захарното цвекло — над 21.3 на сто. Известна представа за степента на механизация на вътрешно-стопанските превози ни дават изработените тонкилометри на единица реколтна площ

ТАБЛИЦА № 5

Изработени тонкилометри на декар реколтирана площ
в ТКЗС от Русенски окръг през 1959 година

Райони	пшеница	ечемик	царевича	слънчоглед	захарно цвекло
Поливен	3.95	3.69	2.45	18.58	55.65
Зърнено-животновъден	1.85	1.51	0.73	2.49	22.02
Поречие на р. Янтра	1.89	1.67	1.87	2.27	10.95
Поречие на р. Б. Лом	1.90	2.17	1.30	3.11	52.56
Трайни насаждения	2.61	2.46	2.44	4.46	8.93
За окръга	2.33	2.11	1.70	5.09	25.84

Механизираният транспорт за извозване на продукцията е използван в по-голяма степен в кооперативните стопанства от поливния район и района на трайните насаждения и най-

малко в кооперативите от зърнено-животновъдния район. Изключени в това отношение прави само захарното цвекло. Тук е оказало влияние голямото различие на разстоянието до производствените пунктове.

Проучванията, направени в отделни стопанства на окръга, показват, че използването на механичните транспортни средства и преди всичко на товарните автомобили е недостатъчно. За да могат автомобилите да се използват по-добре, е необходимо да се увеличи броят на работните дни. За тази цел трябва да се отстранят пречките за пресгон на машините по организационни причини — неподготвени товари, липса на гориво и други. Правилно ще бъде ремонтите и прегледите на механичните транспортни средства да се извършват през периода, когато нуждата от тях е по-малка. Тези резерви най-добре са проучени в ТКЗС — Вятково, където една автомобилна единица работила средно 290 дни.

От голямо значение е пълното използване на пробезите. Това означава да намалим до минимум пробезите на автомобилите без товар. Така се увеличават пробезите с товарите и за същото време и с почти същите разходи се извършва допълнително количество транспортна работа. Необходимо е да се отбележи, че редица ТКЗС в окръга добре използват пробезите на автомобилите. През 1959 година производственото използване на пробегите средно за всички автомобили в с. Пиргово е 72 на сто. В някои стопанства обаче използването на пробезите е незадоволително. Миналата година пробезите на автомобилите „Газ-51“ № 20—61 и „Ифа“ № 13—65 в 18:20 са използвани производствено само 57 на сто, което е крайно недостатъчно. Превозването на товари е било еднотипно. За да се подобри работата в това отношение, кооперативните стопанства не бива да подценяват планирането на превозите и изобщо организацията на транспортните работи.

Трети резерв, който подобрява експлоатацията на автомобилите, е пълното използване на тяхната товароподемност. В проучваните стопанства се очертават възможности да се подобри използването на товароподемността на автомобилите, като последните се снабдят с необходимите приспособления за превозване на товари с малко обемно тегло. Наложително е също така да се преустанови недонатоварването на някои машини по организационни причини.

По-доброто използване на автомобилите в ТКЗС намалява себестойността на селскостопанската продукция не само поради това, че увеличава степента на механизация на транспортните работи. То намалява разходите най-вече на самите механизирани транспортни работи. Известно е, че разходите за горивни материали при пътуване с товар и без товар не се различават съществено. При по-пълно използване на пробезите

и товароподемността на автомашините при почти същите разходи на горивни материали и други се извършва допълнително количество транспортна работа (тон/км). В резултат на това разходите на 1 км намаляват и се снижава себестойността на продукцията. В с. Иваново пробезите на автомашините са използвани производително само 6.3 на сто. Ако те бяха използвани производително 72 на сто, както е в много други стопанства, щяха да бъдат изработени допълнително 23,949 тон/км и себестойността на 1 тон/км щеше да се снижи с 0.08 лева. Това намаляние на себестойността на автопревозите ще намали производствените разходи при пшеницата с 6,800 лева и при ечемика с 2,240 лева.

Напояването на селскостопанските култури е много важно условие, за да се получи повече продукция с най-малко разходи. Стопанствата от някои райони на окръга разполагат с огромни възможности за напояване. Такива са стопанствата в Бабово, Сливо поле, Борисово и Голямо Враново, където поливните площи заемат повече от половината обработваема земя. В резултат на напояването средните добиви от културите се увеличават. На тази основа значително е увеличена производителността на труда и е снижена себестойността на продукцията. (Виж табл. № 6)

ТАБЛИЦА № 6

Поливни площи, разход на вода и повишаване на добивите в резултат на напояването в ТКЗС от Русенски окръг през 1959 година

КУЛТУРИ	Поливен район			Район по поречието на река Янтра		
	процент на поливните площи	разходи на вода на 1 дк поливна площ м куб.	увеличение на добива спрямо неполивните площи в проценти	процент на поливните площи	разходи на вода на 1 дк поливна площ м куб.	увеличение на добива спрямо неполивните площи в проценти
Пшеница	61	3.0	62	2	0.7	61
Ечемик	58	1.4	26	11	2.1	31
Царевица	77	0.6	52	2	2.6	54
Захарно цвекло	76	4.8	195	32	1.1	19

Независимо, че върху размера на получените добиви от поливните площи са оказали влияние и други фактори, ясно се вижда, че в райони, в които количеството вода на единица площ е повече, увеличението на добива е по-голямо.

Ефектът от поливането в отделните райони и кооперативни стопанства е различен, но той винаги е налице. С значително увеличаване на разхода на труда за поливане се получава значителен прираст на продукцията. През 1959 г. в ТКЗС в с. Сливо поле разходът на труд за напояването увеличава общия разход на труда при пшеницата и ечемика с около 20 на сто, а при царевичата само с около 4-5 на сто. В същото време получената продукция от тези култури на поливни площи е повече от два пъти по-висока. Производителността на труда при пшеницата на поливна площ е 0.55 човекодни за 100 кг продукция, а при неполивната — 1.26 човекодни.

Особено ярко се очертават резултатите, получени от напояването в с. Сливо поле. За целта ще се съпоставят получената допълнителна продукция от поливните площи и допълнителните разходи за напояването. През 1959 г. на всеки 100 лв. допълнителни разходи за напояване е получена допълнителна продукция от пшеница за 700 лв., от ечемик за 440 лв., от царевича за 1,226 лв. Вижда се, че има икономически ефект при всички култури и особено при царевичата. Подобни са резултатите и в останалите проучвани ТКЗС. Увеличаването на продукцията от селскостопанските култури при поливни условия в по-голяма степен от увеличаването на допълнителните разходи, свързани с напояването, води до намаляване себестойността на продукцията. В същото стопанство себестойността на продукцията, отгледана на поливни площи, е по-ниска с 39.5 на сто, при ечемика — с 26 на сто, при царевичата — с 43 на сто и т. н.

Големите възможности, които напояването дава за увеличаване на продукцията и за намаляване на нейната себестойност, не се използват от всички ТКЗС на окръга. Един от основните недостатъци в това отношение е този, че не се напояват всички предвидени площи. Причините за това в повечето случаи са от организационен характер — не е извършена необходимата подготовка на площите, за да могат да се поливат. На второ място е необходимо да се отбележи, че ТКЗС с поливния район намаляват ефекта от напояването поради недостатъчно торене. Използуваните от тях оборски и изкуствени торове или са по-малко или едва достигат средното за окръга. С цел да се получи пълният икономически ефект от напояването е необходимо да се подобри чувствително торенето на поливните площи.

Разликите в себестойността на продукцията зависи в голяма степен от размера на средните добиви (виж табл. № 7)

(Следва)

ТАБЛИЦА 7

Средни добиви на декар от зърнените и технически култури в ТКЗС от Русенски окръг през 1959 година

Райони	пшеница	ечемик	царевица	слънчоглед	захарно цвекло	памук
Поливен	149	173	316	178	2090	57
Зърнено-животновъден	147	171	225	158	1991	41
Поречие на р. Янтра	140	177	198	138	2215	43
Поречие на р. Лом	170	221	246	166	2359	13
Трайни насаждения	130	158	207	131	1838	22

Добивите от зърнените култури със сята повърхност са по-ниски от средните за окръга поради неблагоприятните климатични условия. Средните добиви от царевицата и техническите култури в много стопанства са високи, като отделни кооперативи са получили рекордни резултати.

Най-голямо значение за величината на добивите има агротехниката при отглеждането на културите и по-специално подготовката на почвата, сеитбата, торенето и другите грижи за посевите. В много кооперативни стопанства подготовката на почвата преди сеитбата е извършена на високо агротехническо ниво. Почти всички култури са засети редово. Незначителна част от сеитбата е била кръстосана или квадратно-гнездова. Резултатите от квадратно-гнездовата сеитба поради недостатъци в работата не са задоволителни.

За разлика от другите култури в някои кооперативни стопанства памукът не намира всички необходими климатически условия за получаване на високи добиви. Редица години средните добиви от памука в окръга са били по-ниски от тези в страната и далеч по-ниски от добивите в районите с благоприятни условия за развитието на тази култура.

При районирането на селскостопанското производство е установено, че средните добиви от памука в най-подходящите райони са над 53 кг, а в подходящите до 31 кг. Като се вземат под внимание средните добиви от последните 4 години, се вижда, че нито едно обединено стопанство не се отнася към неподходящ район за отглеждане на памуковата култура. Тук обаче следва да се отнесе с. Помен, влизащо в състава на ТКЗС в с. Баниска. Към малко подходящите райони биха могли да се отнесат ТКЗС в селата Обретеник, Караманово, Сваленик, Тръстеник, Две могили, Горно Абланово, Борово. Към този район спада и с. Бистренци, съставно на ТКЗС в с. Коприцев.

На тази основа в някои ТКЗС е получена висока себестойност на продукцията. В района на Баниски Лом себестойността на памука е 19.11 лева на килограм при среден добив само 13 кг на декар. От тази себестойност 12.50 лв са резултат само на получения нисък среден добив. Изхождайки от това, че себестойността на памука в тези стопанства е няколкократно по-висока от изкупната му цена и че произведените количества памук са ограничени, отглеждането на тази култура в тези стопанства е икономически неизгодно както за самите ТКЗС, така и за народното стопанство.

* * *

Себестойността на продукцията от проучваните зеленчукови култури е сравнително висока. (Виж табл. № 8)

ТАБЛИЦА № 8

Производителност на труда и себестойност на продукцията на основните зеленчукови култури през 1959 г.

Райони	домати ранн		домати средноранн		зеле пипер	
	себестойност на 1 кг (лв.)	разход на труд на 100 кг (човекодни)	себестойност на 1 кг (лв.)	разход на труд на 100 кг (човекодни)	себестойност на 1 кг (лв.)	разход на труд на 100 кг (човекодни)
Поливен	1.36	3.31	0.85	1.70	0.90	1.99
Зърнено-животновъден	0.92	4.27	0.62	2.60	1.27	3.26
Поречие на р. Янтра	1.23	3.86	0.75	0.95	0.88	2.54
Поречие на р. Б. Лом	1.51	4.48	0.98	2.21	1.13	3.57
Трайни насаждения	1.58	4.83	0.44	2.60	1.39	4.20
За окръга	1.39	4.07	0.66	1.74	1.03	2.85

Една от основните причини за високата себестойност на продукцията са ниските добиви. Проучванията показват, че в онези кооперативни стопанства, бригади и звена, в които са получени по-високи добиви, себестойността на зеленчуците е по-ниска. Например, в поречието на р. Баниски Лом ТКЗС в

с. Острица е получило най-висок среден добив от ~~зелен~~ пипер, в резултат на което себестойността на този продукт е най-ниска за района. Следователно, за да се намали себестойността на зеленчуците, трябва да бъдат увеличени добивите.

Освен това, анализът на себестойността на продукцията на зеленчуковите култури показва, че разходите на труд, които се правят на единица площ и за единица продукция, са високи. От всички производствени разходи разходът на труд при раните домати е 78.9 на сто, при среднораните — 69.9 на сто и при пипера — 75 на сто. Високият разход на труд в проучените стопанства се дължи на недостатъчната механизация на производствените процеси в зеленчукопроизводството и на слабости в организацията и нормирането на труда.

В зеленчукопроизводството са механизирани главно предсеитбената обработка на почвата и превозът на продукцията. При доматите 50 на сто от изработените декари мека оран са за предсеитбена подготовка на почвата, а при пипера — над 60 на сто. В същото време за междуредова обработка на доматите са изразходвани само 0.48 на сто от всичките декари мека оран. При пипера за този вид работа изобщо не са използвани машини. Поради това изразходените човекодни за междуредова обработка на среднораните домати и на пипера представляват 20-25 на сто от общия разход на човекодни. Повишаването степента на механизация на този вид работа обаче в значителна степен се ограничава от липсата на съответни машини. Поради това по-смело трябва да се използват работните животни и обикновените оковачки за междуредова обработка на зеленчуковите култури. Общата констатация е, че тази възможност за намаляване разхода на труд и снижаване себестойността на зеленчуците не се използва достатъчно пълно в окръга.

По-пълното използване на обикновената оковачка в зеленчукопроизводството в настоящия етап ще доведе и до по-добро използване на работния добитък. През 1959 година средно за ТКЗС в окръга едно работно животно е работило около 188 дни. А известно е (от опита на челните ТКЗС у нас), че работните дни за животните следва да бъдат над 240-250. В това отношение някои ТКЗС в окръга са постигнали значителни успехи. Така в с. Баниска броят на работните дни на кооперативните животни е 213, а в с. Батишница — 235. В други стопанства обаче използването на работния добитък е далеч под средното за окръга. Например, броят на работните дни на животните в ТКЗС — Копривец е само 138, а в ТКЗС — Острица — 150. Последните две кооперативни стопанства, ако подобрят използването на работния добитък, например, само до 200 работни дни, себестойността на конеденя ще бъде намалена чувствително — в ТКЗС — Копривец от 13.67 на 9.45 лева, а в ТКЗС — Острица — от 15.58 на 11.73 лева. Това снижение себестойността на конеденя ще до-

веде до съответно намаляване себестойността на онези култури, при които се използва работният добитък. Така, в ТКЗС — Копривец себестойността на доматите ще бъде намалена с около 1.5 на сто, на пипера — около 1 на сто и т. н., а в ТКЗС — Острица на доматите с 1.7 на сто и на пипера с 2 ва сто.

Анализът на данните за използването на работния добитък в различните стопанства в окръга показва, че основните мероприятия в това отношение трябва да се насочат към следното: първо, широко да се използва работният добитък за онези работи в зеленчукопроизводството и другите отрасли, които са недостатъчно механизирани; второ, да се определи правилно нуждата от работен добитък във всяко стопанство общо за годината и по сезони, за да няма излишък или недостиг; трето, правилно да се съчетава живата и механическата теглителна сила при извършването на селскостопанските работи.

* * *

Лозята заемат значителна част от площите в окръга, поради което разкриването и използването на резервите за снижаване себестойността на гроздето има огромно значение. За наличието на такива резерви говорят и различията в нивото на себестойността на гроздето в различните райони. (Виж табл. 9)

ТАБЛИЦА № 9

Производителност на труда и себестойност на виненото грозде в ТКЗС от окръга по райони през 1959 година

Райони	процент на лозята от обработваемата земя	Себестойност на 1кг (лева)	Човешки на 100 кг (брок)
Поливен	0.55	1.85	4.89
Зърнено-животновъден	2.77	1.05	4.02
Поречие на р. Янтра	1.48	1.27	4.21
Поречие на р. Б. Лом	2.80	1.51	2.83
Трайни насаждения	5.11	1.02	2.81
За окръга	2.92	1.35	4.02

В района на трайните насаждения, в който е концентрирано над 60 на сто от десертното грозде, себестойността му е

1.39 лв на кг, а разходът на труд за 100 кг продукция — 3.65 човекодни.

В онези райони, в които лозята заемат по-голям относителен дял, в резултат на по-благоприятните природни условия и по-големия производствен опит на кооператорите себестойността на продукцията е най-ниска. В отделните кооперативни стопанства различията в равнището на себестойността на гроздето са много по-големи и се движат от 0.45 лв до 3.24 лева. Най-ниска е себестойността на гроздето в кооперативните стопанства в Иваново, Борово, Две могили и др.

Равнището на себестойността на гроздето се определя от размера на основните производствени разходи. Структурата на себестойността показва, че разходът на труд заема средно за окръга 74.7 на сто, за торове — 2 на сто, за плащане на МТС — 3.5 на сто, за препарати против болестите — 3.1 на сто и т. н. Най-голям е относителният дял на разхода на труд, поради което и основните резерви за намаляване себестойността на гроздето трябва да се търсят в намаляването на този разход.

Основен път за намаляване разхода на труд е механизацията на производствените процеси в лозарството. На настоящия етап могат да бъдат механизирани междуредовата обработка, загрибването и отгрибването на лозите, борбата с болестите и неприятелите и превозването на продукцията. Степента на механизация на тези видове работа в окръга не е достатъчно висока. Особено ниска е тя в зърнено житовъдния район и в поречието на р. Янтра.

Намаляване на разхода на труд за окопаването и загрибването може да се осъществи чрез използване както на работния добитък, така също и на механическа теглителна сила. Така ТКЗС в с. Иваново за окопаване с работен добитък (включително и ръчно окопаване след плуга) изразходва 36.3 на сто по-малко човекодни в сравнение с чисто ръчната копаня, а при окопаването с машини — 54.5 на сто по-малко. При загрибване с машини се изразходват 80 на сто по-малко човекодни в сравнение с ръчното загрибване.

Икономическият ефект се вижда още по-ясно, като се сравни какво струва извършената единица работа с машини и на ръка. В същото стопанство еднократно окопаване на един декар лозе на ръка струва около 28 лева, с работен добитък — около 20 лева и с машини — около 17 лева (включително и ръчна дообработка). Загрибването на един декар лозе на ръка струва около 25 лева, а с машини — 15 лева. Машинното пръскане на лозята е 5—7 пъти по-евтино от ръчното. Освен това, следва да се отбележи, че качеството на работата при машинната обработка е много по-добро.

С оглед да се намали разходът на труд и да се снижи себестойността на гроздето, трябва широко да заменяме ръч-

ния труд с използването на работния добитък, а работния добитък — с машини.

За намаляване разхода на труд на единица продукция в джозарството съществено значение има и правилната организация и нормиране на труда. Проучванията в някои кооперативни стопанства показват, че за редица видове работи трудовите норми са занижени, което води до преразход и не стимулира кооператорите да повишават производителността на труда.

Себестойност на продукцията от животновъдството и пътища за нейното намаляване

Животновъдството е вторият по размер и значение клон в селскостопанското производство. То има огромно значение за икономическото укрепване и по-нататъшното развитие на кооперативните стопанства.

Животновъдните отрасли на ТКЗС в Русенски окръг са едни от главните отрасли. Плътността на животните, приведени към едра глава рогат добитък, към 31 декември 1959 година общо за окръга и по райони се вижда от данните в таблица № 10.

ТАБЛИЦА № 10.

Брой на животните, приравнени към едра глава на 1,000 кв. стопанисвана земя (обработваема земя и пасища) в Русенски окръг за 1959 година

Райони	Всичко		В това число:				
	говеда и биволи	овец и кози	свини	птици	работни животни		
Поливен	49.2	11.4	16.4	7.5	3.1	10.9	
Зърнено-животновъден	45.6	8.7	18.1	6.5	3.1	9.2	
Поречие на р. Янтра	55.4	10.9	21.9	7.3	3.4	11.9	
Поречие на р. Баниски Лом	57.5	11.6	20.6	8.1	3.4	13.8	
Трайни насаждения	50.3	9.0	19.9	7.0	3.3	11.1	
Общо за окръга	50.9	9.9	19.5	7.2	3.2	11.1	

Плътността на животните в отделните райони е различна. В районите по поречията на Янтра и Баниски Лом тя е по-висока от средната за окръга, а в останалите — по-ниска.

По-високата плътност в тези два района идва от по-големия брой на овцете и работния добитък. Най-малка е плътността на животните в зърнено-животновъдния район, в който броят на всички видове животни е под средния за окръга. В поливния район общият брой на животните по видове на 1.000 дк стопанисвана земя, с изключение на овцете, е недостатъчен, като се имат пред вид възможностите, които осигурява напояването.

В полските райони на страната и особено в районите с по-големи поливни площи, относителният дял на говедата трябва да бъде най-висок. По-нататъшното развитие на животновъдството трябва да бъде насочено главно към развитието на говедовъдството, като овцевъдството се развива до степен за най-пълно използване на типичните за овцете пасища. Развитието на свиневъдството и птицевъдството е определено от наличието на големи ивици, заети със зърнени култури.

Относителният дял на отделните видове животни на основа на общата продукция е както следва: най-висок относителен дял заема продуктивното говедовъдство (33.1 на сто), следвано от овцевъдството (30.4 на сто), свиневъдството (25.1 на сто) и птицевъдството (7.5 на сто).

Плътността на животните в ТКЗС от зърнено-животновъдния район е неоправдано занижена, като се има пред вид производственото направление на растениевъдството. Относителният дял на говедовъдството е все още малък, както по отношение на броя, така и по отношение на продукцията. Неговото бързо увеличение е наложително, особено в кооперативните стопанства от поливния район, където наред с абсолютното увеличение на животните, относителният му дял следва да бъде над 40 на сто.

Анализ на себестойността на продукцията от говедовъдството и пътища на нейното намаляване

Както бе посочено по-горе, плътността на говедовъдството на 1.000 дк. земя би трябвало да бъде по-висока. Същото може да се каже и за получаваната от говедовъдството продукция. Това може да се види и от плътността на говедата във физически глави на 1.000 декара. (Виж табл. № 11).

ТАБЛИЦА № 11
Брой и продукция от говеда в ТКЗС на 1,000 декара
стопанисвана земя по райони и средно за окръга
за 1959 година

Райони	Брой на говедата		мляко	месо
	всичко	крави	в л.	кг
Поливен	13.3	5	15,956	1,271
Зърнено-животновъден	10.9	4	10,884	1,114
Поречие на р. Янтра	14.2	4.7	14,417	1,388
Поречие на р. Б. Лом	14.8	4.6	10,330	1,011
Трайни насаждения	12.4	4.2	9,862	1,359
Всичко за окръга	13.4	4.4	11,068	1,190

Броят на кравите на 1,000 декара както за окръга, така и за поливния район, е по-малък от средния за страната.

Като се имат пред вид възможностите на поливния район, би трябвало да се очаква плътността на животните и продукцията от тях на 1,000 дк стопанисвана земя рязко да се откъсва от тази на останалите райони в окръга.

През 1959 година кооперативните стопанства от поречието на р. Янтра са получили продукция, близка до тази в поливния район. Особено малка е плътността на говедата и кравите и продукцията от тях в зърнено-животновъдния район.

Равнището на себестойността на продукцията от говедовъдството е показано в таблица № 12.

ТАБЛИЦА № 12

Себестойност на кг краве мляко и говеждо месо за ТКЗС
в Русенски окръг по райони за 1959 година

Р а й о н и	Себестойност на млякото	Себестойност на месото
	лева	лева
Поливен	1.75	9.09
Зърнено-животновъден	2.02	8.11
Поречие на р. Янтра	1.81	8.42
Поречие на р. Бански Лом	1.97	8.52
Трайни насаждения	1.81	9.17
За окръга	1.88	8.62

Общо за окръга и по райони себестойността, както на млякото, така и на месото, е висока. Наложително е да се потърсят пътища и резерви за нейното намаляване. Разходите на труд в себестойността на кравето мляко са 42.66 на сто от всички производствени разходи, а тези за фураж — 48.69 на сто. Разходите на труд и фураж в себестойността на говеждото месо са съответно 41.30 на сто и 46.89 на сто. От всичко това се вижда, че основните пътища и резерви за намаляване себестойността на тези продукти трябва да се търсят по пътя на намаляването на разходите на жив труд и на фураж.

Разходите на труд могат да се намалят, като се механизират производствените процеси и като се подобрят организацията и нормирането на труда в говедовъдството. На тази основа се увеличава производителността на труда и от там се намалява себестойността на продукцията. (Виж табл. № 13)

ТАБЛИЦА № 13

Производителност на труда в говедовъдството на ТКЗС по райони и общо за Русенски окръг през 1959 година

Р а й о н и	Разход на труд в човекодни за 100 кг		Брой на прикремените животни на 1 гледач в едри глави
	мляко	месо	
Поливен	2.11	10.36	8.7
Зърнено-животновъден	2.84	10.75	7.5
Поречие на р. Янтра	2.55	11.25	9.4
Поречие на р. Баниски Лом	2.17	7.66	8.7
Трайни насаждения	2.43	10	8.5
Всичко за окръга	2.45	9.80	8.5

Съществени различия в механизацията на производствените процеси в животновъдството на ТКЗС в окръга няма. Би следвало да се очаква, че няма съществени разлики и в разхода на труд за единица продукция. Но такива различия са на лице. Причините за тях трябва да търсим в организацията на труда и в продуктивността на животните. Някои кооперативни стопанства в различните райони са осъществили чувствително по-малки разходи на труд за единица продукция. Така ТКЗС в с. Сливо поле е получило 100 кг мляко с 1.65 човекодни, ТКЗС — Щръкледо — 1.7, ТКЗС — Ценово — 1.80, ТКЗС — Бабово — 2.18 човекодни и др.

Броят на телетата до 6 месеца и над 6 месеца, прикрупени на един гледач, се колебае по месеци. Така във фермата в село Сливо поле през м. декември са прикрепени на един телчар 17.5 телета до 6 месеца, а през м. юли — 32, през август — 27 и т. н. Тези данни дават възможност да се направи изводът, че при сегашната степен на механизация подобренито на организацията на труда ще доведе до чувствително намаляване разхода на труд.

За снижение себестойността на продукцията имат голямо значение и разходите за фураж. Намалението на тези разходи е преди всичко относително. Осигурява се чрез непрекъснато увеличаване продуктивността на животните. Количеството на разходвания фураж за получаване на единица продукция може да се види от следната таблица. (Виж табл. № 14).

ТАБЛИЦА № 14

Разход на фураж в кърмни единици за получаване на единица продукция в ТКЗС по райони и общо за Русенски окръг през 1959 година

Р а й о н и	Разход на кърмни единици за 1 л преведено мляко	Смилаем белтък в 1 кърмна единица
1. Поливен	1.52	0.072
2. Зърнено-животновъден	1.10	0.081
3. Поречие на р. Янтра	1.52	0.067
4. Поречие на р. Баниски Лом	1.35	0.056
5. Трайни насаждения	1.23	0.065
За окръга	1.32	

За изчисляване разхода на фураж за единица продукция (мляко), месото е превърнато по разход на фураж в мляко. За 1 кг прираст е взет норматив 8.5 кърмни единици, а за млякото в зависимост от достигнатата средна млечност (годишна) е изчислен необходимият фураж по нормите на И. С. Попов.

Така изчислените нормативи по райони за превръщане на месото в мляко са следните: 1 кг месо в поливния район е равно на 8.02 литра мляко, в зърнено-животновъдния район — на 7.62, в район на р. Янтра — на 6.80, в район на Баниски Лом — на 6.91 и в района на трайните насаждения — на 7.08 литра мляко.

Известно е, че за производството на 1 л мляко, при 4 на сто масленост и продуктивност на кравите 2.500 литра, са необходими 1.20 кърмни единици. Кравите в Русенски окръг имат 2.543 л продуктивност, а са изразходвали 1.32 кърмни единици за 1 л мляко или 10 на сто повече от необходимото. Като се има пред вид, че пашата, която не е вклю-

чена, заема 10—15 на сто от необходимия фураж за говедата, ясно е, че преразходът за окръга ще се увеличи с 25 на сто. За поливния район при млечността на кравите 3.245 литра са необходими 1.02—1.06 крѐмни единици включително и пашата, а са разходвани 1.51 крѐмни единици без пашата, или е направен преразход около 45—50 на сто. Преразход имат кооперативните стопанства от поречието на река Янтра, района на трайните насаждения и поречието на река Баниски Лом. Сравнително най-малко фураж са изразходвали ТКЗС от зърнено-животновъдния район.

Основната причина за преразхода на фураж е недостатъчното белтъчно съдържание в една изхранена крѐмна единица. По нормативи на всяка крѐмна единица при кравите трябва да бъдат осигурени минимум 90 грама смिलाем белтък. Най-близо до този норматив са ТКЗС от зърнено-животновъдния район. Именно това сравнително добро задоволяване със смिलाем белтък на крѐмна единица е довело до намаляване на разходите на фураж. В ТКЗС от поливния район големият преразход на фураж за литър мляко е резултат преди всичко на недостатъчното количество смिलाем белтък. При по-висока продуктивност на кравите количеството на смिलाемия белтък на крѐмна единица трябва да бъде по-високо. С увеличаване на продуктивността на кравите прогресивно се увеличава относителният дял на продуктивната храна, а следователно и смилаемият белтък на крѐмна единица. Изхождайки от това, ТКЗС от поливния район трябва да осигурят минимум 90—95 гр смिलाем белтък на крѐмна единица, за да могат да намалят разходите на фураж до установените от науката и челната практика нормативи. Недостатъчно е количеството на смилаемия белтък и в останалите райони. По-големият размер на пашата в тези райони осигурява през периода на исканото пълно задоволяване нуждите от смिलाем белтък. Размерът на пасищата на една едра глава говеда, овце и работен добитък в поливния район е 2.1 дк, в зърнено-животновъдния — 3.6 дк, в района по поречието на р. Янтра — 4.7 дк, в поречието на р. Баниски Лом — 2.4 дк и в района на трайните насаждения — 4.7 дк.

Абсолютно намаление на разходите на фураж за единица продукция може да се постигне чрез установяване най-рационална структура на изхранените фуражи. Взаимно заместване на отделни видове фуражи в дажбите на животните е възможно и желано, с оглед да се поевтини селскостопанското производство. Различните фуражи в отделните райони и кооперативни стопанства се произвеждат с различна себестойност, поради което и стойността на една крѐмна единица е различна. Следователно включването в дажбите на животните фуражи с най-ниска себестойност ще доведе до абсолютно намаляване разходите за фураж на единица продукция. Себестойността на отделните фуражи през 1959 година е посочена в следната таблица.

ТАБЛИЦА № 15

Себестойност на фуражите в ТКЗС от Русенски окръг
през 1959 година

ВИДОВЕ ФУРАЖИ	Поливен район	Зърнено- животнов.	Общо за окръга	
	на 1 кг	на 1 крџм. единица	на 1 кг	на 1 крџм. единица
Царевица	0.54	0.62	0.86	0.85
Ечемик	0.46	0.47	0.57	0.47
Овес	0.86	0.87	0.86	0.84
Кр. цвекло	1.34	1.27	0.16	1.45
Фур. царевица	0.35	0.61	0.08	0.40
Люцерна и лив. сено	0.56	0.77	0.31	0.69

В поливния район сега и в бъдеще ще трябва да се отглеждат в максимална степен втори култури, каквато е фуражната царевица, с оглед по-нататъшното голямо развитие на продуктивно говедовъдство. По този начин ще се използват по-пълно земята, като основно средство, и средствата, вложени в хидромелиоративното строителство. На второ място в себестойността на една крџмна единица се нареждат концентрираните фуражи, които също така в поливния район са най-евтини. Значението на грубите фуражи и особено на люцерната в дажбата на говедата е огромно, като имаме предвид високото ѝ белџтно съдържание (160 гр смилаем белџк в една крџмна единица). Най-висока себестойност на крџмна единица има крџмното цвекло.

В тази връзка следва да се разгледа и въпросът за структурата на изразходваните фуражи. (Виж табл. № 16).

ТАБЛИЦА № 16

Структура на изразходваните фуражи в ТКЗС
от Русенски окръг

Видове фуражи	Поливен %	Зърнено- животновџден - %
Концентриран	20.37	27.15
Сочен	30.58	33.08
Зелени	21.69	8.22
Груби	27.36	31.55
Всичко	100 00	100 00

Структурата на разходваните фуражи общо за ТКЗС от поливния район е правилна, с изключение на грубите фуражи,

които следва да бъдат намалени и се увеличат зелените. По този начин, като се има пред вид стойността на отделните фуражи, ще се създадат възможности за намаляване себестойността на продукцията. Особено добра е структурата на фуражите в ТКЗС — Голямо Враново, което благодарение на това е осъществило най-висока продуктивност на крави-те. В ТКЗС — Борисово една промяна в структурата на фуражите в полза на зелените фуражи, които имат най-ниска себестойност, би довело до чувствително намаляване на себестойността на продукцията. Като се увеличат зелените фуражи, в ТКЗС — Бабово също така би се получило намаляване на себестойността на млякото.

Структурата на фуражите в зърнено-животновъдния район може да се счита за правилна по отношение на концентрираните и сочни фуражи. Относителният дял на зелените фуражи е твърде малък, което показва, че през летните месеци се разчита в най-голяма степен на пашата. Въпреки че на една едра глава се падат 3.6 декара пасища, те не могат да задоволят нуждите от зелени храни. Твърде нисък е относителният дял на зелените фуражи в ТКЗС — Вятovo, Щръклево, Николово и Писанец. На настоящия етап от развитието на кооперативните стопанства по-големият относителен дял на концентрирания фураж е оправдан, като се има пред вид сравнително ниската себестойност на една крмна единица и количеството на крмните единици, които се получават от единица площ. Отделни стопанства, като тези в село Червена вода, Сваленик и други, са използвали неоправдано големи количества концентрирани фуражи, което също така е довело до влошаване на структурата на изхранените фуражи.

Друг съществен момент за намаляване себестойността на продукцията е по-пълното използване производствените възможности на животните.

В ТКЗС село Сливо поле е получена през месец август, септември и октомври най-висока продуктивност на крави-те — по 360 л мляко на крава за месец, докато през месец май и юни млечността е съответно 247 и 227 л. През седемте месеца на оборния период средно месечно е надено по 261 л на крава и през 5 месеца на периода с обилно количество зелени храни — 294 л или в повече с 13 на сто. Получаването на по-голям процент мляко през пасищния период се отразява положително в намаляване себестойността на млякото, поради намаляване разходите на фураж. Във всички случаи зелените храни имат по-ниска себестойност. Изхранването им и получаването на по-големи количества продукция през периода на тяхното използване води до намаляване на себестойността. Това се отразява по-нататък и вър-

ку изхранването на телетата, които също така могат да по-лучат основна част от своя прираст през летния период. Та-кова насочване обаче е определено само в онези райони, къ-дето млякото не се консумира в пряко състояние.

Продуктивността на кравите, както в отделни райони, така и в отделни стопанства, е различна. При правилна ор-ганизация на производствените процеси и рационалното хране-не на кравите всяко увеличение на продуктивността им се отразява както върху намаляването на разходите на фураж на единица продукция, така и върху разходите на труд в човекодни, а отгук и върху намаляване себестойността на продукцията. За увеличаване продуктивността на кравите наред с правилното хранене има значение и породният със-тав на животните. В това отношение в Русенски окръг ряз-ко се откриват два района — русенският и беленският, които се отличават един от друг както по породния си със-тав на кравите, така и по продуктивността им. Средната продуктивност на една крава в русенския район е 2.823 литра, а в беленския — 2.248 литра.

Разликата в продуктивността е повече от 28 на сто. Раз-ликата, която би трябвало да се очаква по отношение разхо-да на труд на единица продукция, не е на лице. Разходът на труд на литър мляко в русенския район е 2.40 човекодни, а в беленския — 2.36. Ако сравним обаче съотношението между човекодните и трудодните в двата района, ще видим, че в русенския район коефициентът между трудодните и чо-векодните е 1.8, а за беленския район — 1.5. Това показва, че в ТКЗС в русенския район заплащането на вложен чо-векоден е по-високо, въпреки по-високата продуктивност на кравите.

Средната годишна продуктивност на една крава общо за окръга е 2.543 литра, в поливния район — 3.245, в зър-нено-животновъдния — 2.654, в поречието на р. Янтра — 2.199, в поречието на р. Баниски Лом — 2.315 и в трайни-те насаждения — 2.510 литра.

По продуктивност на кравите поливният район се на-режда на едно от челните места в страната. В отделни сто-панства, като Голямо Враново и Бабово, тя е още по-висока.

Въпреки различията в организацията на труда и спе-цифичните условия в отделните райони и кооперативни сто-панства, продуктивността на животните дава отражение вър-ху производителността на труда и себестойността на продук-цията. Най-нисък е разходът на труд на единица продукция в поливния район, където и продуктивността е най-висока.

Количеството на добитото говеждо месо на 1.000 декара в различни райони не се колебае много. Също така не се забелязва колебание в себестойността на месото в различни

те райони. Най-ниска е себестойността му в зърнено-животновъдния район — 8.11 лева за килограм — и най-висок в района на трайните насаждения — 9.17 лева.

От всичко казано за говедовъдството би могло да се препоръча по-нататъшната дейност на кооперативните стопанства за намаляване себестойността на продукцията да се насочи към:

1. Подобряване на храненето на животните, като се осигури достатъчно смилаем белтък на една крѣмна единица в изхранените фуражи. Осигуряването на достатъчно белтък води до абсолютно намаляване разходите на фураж, а с това до намаляване себестойността на продукцията.

2. Подобряване структурата на изразходваните фуражи с оглед увеличаване относителния дял на зелените и сочни фуражи, които имат сравнително най-ниска себестойност и осигуряват повече крѣмни единици от един декар.

Промените в структурата на фуражите следва да се извършва, като се вземат под внимание конкретните производствени възможности в отделните райони и кооперативни стопанства.

3. Увеличаване продуктивността на кравите и прираста на животните за утаяване и максимално използване на техните продуктивни възможности по периоди на годината, свързано с естивното фуражно производство.

4. Подобряване организацията на труда, с оглед да се повиши производителността му на основата на механизация на производствените процеси и внедряване прогресивните методи на хранене и гледане на животните.

Анализ на себестойността на продукцията

от овцевъдството и пътища за нейното намаляване

Овцевъдството по стойността на овчата продукция е на второ място след говедовъдството. Плътността на овцете в окръга — 110 овце на 1,000 дк обработваема земя и пасища — е достатъчна. Тя е малко под средната за страната. Средният млеконадой от овца е колкото средният за страната, а настригът на вълна е чувствително по-висок от средното за страната.

Плътността на овцете по райони и продукцията им на 1,000 дк може да се види от следната таблица:

ТАБЛИЦА № 17

Райони	бр. на 1000	продукция на				паси-
	дк	1000 дк				ща
	всичко	в т. ч. овце-майки	мляко	вълна	месо	средно на приравн. гл.
Поливен	95	66	4002	316	1635	2.13
Зърнено-животновъден	103	74	3710	284	1366	3.59
Поречие на р. Янтра	123	91	5163	462	2093	4.68
Поречие на р. Баниски Лом	114	83	2172	220	1022	2.39
Трайни насаждения	113	80	3767	321	1560	4.74
Окръга	110	79	3673	309	1490	3.68

Плътността на овците в различните райони не е еднаква и съответствува на размера на пасищата в отделните райони. В това отношение прави изключение зърнено-животновъдният район, където плътността е по-малка от средната за окръга. По всички видове продукция от овцевъдството на единица площ на първо място стои районът в поречието на Янтра. На второ място се нарежда поливният район, поради високата продуктивност на овците.

Равнището на себестойността на отделните овцевъдни продукти по райони се вижда от следната таблица:

ТАБЛИЦА № 18

Райони	Себестойност на един килограм		
	мляко	вълна	месо
Поливен	1.67	22.21	7.45
Зърнено-животновъден	2.73	36.43	7.47
Поречие на р. Янтра	2.47	34.92	9.58
Поречие на р. Б. Лом	2.81	41.47	9.49
Трайни насаждения	2.44	31.74	9.45
Окръга	2.47	33.91	8.80

Общо за окръга равнището на себестойността на отделните овцевъдни продукти е високо. Най-ниска е себестойността на млякото и вълната в поливния район, въпреки ограниченият размер на пасищата. Основните пътища за намаляване себестойността и в този отрасъл са както при говедовъдството.

(Следва)

Разходът на труд и фураж в себестойността на отделните продукти от овцевъдството общо за окръга е 66.5 на сто и 26.5 на сто. От тези данни се вижда, че основният разход е за труд. Следователно вниманието трябва да бъде насочено към намаляване разходите на труд. Тъй като възможностите за механизация на производствените процеси са ограничени, то разходите на труд следва да се намаляват чрез подобряване организацията на труда. (Виж таблица № 19).

ТАБЛИЦА № 19

Разход на труд за 100 кг продукция от овцевъдството по райони

Райони	Разход на труд в човекодни за 100 кг продукция			овце, приравнени към едри глави на 1 гледач
	мляко	вълна	месо	
Поливен	3.20	50.43	12.20	13.2
Зърнено-животновъден	5.34	61.15	16.26	12.5
Поречие на р. Янтра	6.09	77.86	21.19	13.2
Поречие на р. Б. Лом	4.42	74.24	20.67	11
Трайни насаждения	5.06	55.41	18.37	12.2
Окръга	4.90	63.29	17.31	12.2

От данните в горната таблица се вижда, че най-малък е разходът на труд в поливния район, където продуктивността на овцете е най-висока, и площта на пасищата най-малка. Твърде голям е разходът на труд в районите на поречието на р. Янтра и р. Баниски Лом. Вижда се също, че най-голям е броят на овцете, приведени към едра глава, които се падат на един зает в овцефермите кооператор, в поливния район и района в поречието на р. Янтра. Би трябвало да се очаква в районите с по-големи пасищни площи броят на прикрепените овце към един гледач да бъде по-голям. Явно е от тези данни, че в кооперативните стопанства от поливния район организацията на труда е по-добра, вследствие на което и разходът на труд за единица продукция е чувствително по-малък.

Разходите на фураж заемат относително по-малък дял в себестойността на продукцията. Около 50.55 на сто от необходимия фураж овцете получават от пасищата. Себестойността на тези фуражи е твърде ниска, ограничаваща се само до стойността на разходите за подобряване на пасищата. Разходът на фураж на литър мляко (към него са приравнени

вълната и месото) в крѣмни единици и смилаем белтък в поливния район е 1.26 единици и 63 гр смилаем белтък, в зърнено-животновѣдния — 1.19 крѣмни единици и 57 гр, в поречието на р. Янтра — 1.19 крѣмни единици и 63 гр, в поречието на Б. Лом — 0.89 крѣмни единици и 49 гр; за трайните насаждения — 1.03 и 52 гр и общо за окръга — 1.11 крѣмни единици.

За да изчислим разхода на фураж, вълната и месото превърнахме в мляко, при средните нормативи. Приехме, че за 1 л мляко е направен 2.8 крѣмни единици разход на фураж, за 1 кг вълна — 80 крѣмни единици и за 1 кг месо — 9 крѣмни единици. На тази основа се изчислиха съответните коефициенти. Разходът на фураж е един и същ за всички райони.

Най-голям разход на фураж на единица продукция е реализиран в ТКЗС в поливния район, което се обяснява с оскудните пасища и с чувствително по-високата продуктивност на овцете. Най-малък е разходът на фураж в ТКЗС от района на поречието на Баниски Лом, където също така размерът на пасищата е сравнително малък. Структурата на изхранените фуражи в поливния и зърнено-животновѣдния райони е следната: поливен район — концентриран — 18.37 на сто, сочни и силаци — 23.98 на сто, зелени — 6.04 на сто, яруби — 51.61 на сто; в зърнено-животновѣдния — съответно 22.48 на сто, 25.36 на сто, 0.14 на сто и 52.02 на сто. Това различие е съществено и от него би трябвало да се направи изводът, че храненето на овцете в поливния район е по-добро и по-правилно.

Количеството на смилаем белтък и при овцете, както и при говедата, е недостатъчно и това пречи за правилното развитие на продуктивните способности на овцете. И тук основното решение за недостига на белтък трябва да бъде търсено по пътя на увеличаване количеството на високобелтъчните сена — люцерново и детелиново — и по пътя на употребата на карбамид.

Продуктивността на овцете в отделните райони е както следва: поливен район — 62.2 л мляко и 3.66 кг вълна средно на овца; зърнено-животновѣдния — 52.5 л и 2.93 кг; поречие на р. Янтра — 45 л и 2.9 кг; поречие на р. Баниски Лом — 37.4 л и 2.76 кг; трайни насаждения — 49.9 л и 2.96 кг и средно за окръга — 48.8 л и 2.97 кг. Най-висока е продуктивността в поливния район. Постиганията на ТКЗС в Сливо поле са още по-големи — 71.5 л мляко и 4.324 кг вълна. Този настриг на вълна и млеконадой от овца нарежда ТКЗС в Сливо поле на едно от челните места в страната.

Във връзка с по-нататъшното развитие на овцевъдството и намаляване себестойността на продукцията е необходимо

развитието му да се насочи към онези райони, където природните и икономическите условия са най-подходящи. Във връзка с това овцевъдството трябва да се разширява в поливния район само дотолкова, доколкото позволяват наличните пашазища, тяхното пълно и правилно използване.

В зърнено-животновъдния район би следвало да се увеличат темповете на разширяване на овцевъдството и подобряване на породния му състав, насочено към подобряване качеството на вълната и запазване на млечността. С оглед да се увеличи продуктивността на овцете и продукцията от овцевъдството, през периода на силните засушавания и намаляване на добивността на пасищата желателно е да се организира допълнително подхранване на овцете със зелени храни.

Анализ на себестойността на продукцията от свиневъдството и пътища за нейното намаляване

Равнището на себестойността на килограм свинско месо средно за окръга и по райони се вижда от следните данни:

Поливен	Зърнено-животновъден	Поречие на река Янтра	Поречие на река Б. Лом	Трайни насаждени	за окръга
6.67	7.31	8.73	8.16	9.19	8.08

Отделни кооперативни стопанства показват в своите отчети много по-ниска себестойност: ТКЗС — Сливо поле — 6.23 лева, Вятково — 6.34 лева, Красен — 5.34 лева, Сваленик — 6.86 лева и т. н. Тези цифри показват, че резерви за намаляване себестойността на продукцията от свиневъдството съществуват във всички стопанства.

Разходите за труд и фураж заемат 91 на сто от общата сума на производствените разходи, като разходът за труд е 66 на сто и за фуража — 65 на сто. Разходът на труд за един килограм свинско месо в ТКЗС от поливния район е 5 човекодни, в зърнено-животновъдния — 6.04, в поречието на р. Янтра — 7.74, в поречието на р. Баниски Лом — 8.62, в района на трайни насаждения — 7.06 и средно за окръга — 7.92 човекодни.

Резултатите от дейността на свинефермата за угодяване ТКЗС — Бяла с бригадир Георги Пенчев може да се видят от следната таблица:

Месеци	Прираст в кг	Брой на угоя- ваните прасета	На 1 гледач	Месеч. прираст на 1 прасе, кг	Разход на труд в човекодни за 100 кг	Разход на фураж на 1 кг прираст кърмни единици	Смл. бeттък на 1 кг
I	9870	1259	126	7.84	3.0	8.39	0.079
II	8255	1223	122	6.70	3.5	11.13	0.085
III	11901	1181	118	10.08	2.5	5.86	0.060
IV	16604	1505	150	11.03	1.8	4.92	0.065
V	22100	1843	184	11.99	1.3	4.50	0.071
VI	18400	1811	181	10.16	1.5	—	—
VII	14000	1827	183	7.66	2.1	4.93	0.068
VIII	20050	2028	203	9.89	1.5	4.74	0.071
IX	24160	2176	202	11.05	1.2	3.32	0.062
X	19400	2090	201	9.26	1.5	4.29	0.086
XI	17704	2030	203	8.72	1.6	5.56	0.061
XII	4840	1906	191	2.54	6.0	16.54	0.058

Броят на прикрепените на един гледач прасета през различните месеци за годината показва големи различия — от 122 броя през м. февруари до 203 броя през м. август и ноември. В сравнение с бройките, прикрепени в началото на годината, увеличението е с около 70 на сто. С толкова проценти се увеличава производителността на труда при еднакъв дневен прираст. Челни стопанства в нашата страна при съответна механизация са достигнали двойно и тройно по-голям брой прикрепени прасета на един гледач.

Важен резерв за намаляване разхода на труд е и интензивността на угояването на свинете. По-големият среден месечен прираст осигурява намаляването разхода на труд. Влиянието на този резерв също така може да се види в посочените данни за свинефермата на ТКЗС в Бяла. Прирастът през м. февруари е бил 2.54 кг на прасе, а през м. май — 11.99 кг. Производителността на труда през май е била над 4 пъти по-висока, въпреки че през месец декември на един гледач/са били прикрепени 7 прасета повече. Трябва да отбележим, че реализираният средномесечен прираст за цялата година от 8.9 кг е твърде нисък. Този прираст трябва да бъде минимум 400—800 грама дневно или 12—15 кг месечно.

Намаляването разхода на фураж за единица продукция е съществен момент в намаляването на себестойността на продукцията от свиневъдството.

Разходът на фураж за 1 кг прираст по райони е както следва: поливен — 7.42 кърмни единици, зърнено-животновъ-

ден — 6.63, река Янтра — 7.14 и района на трайните насаждения — 8.07 крѣмни единици. За всички райони този разход е по-висок от необходимия. На сегашния етап от развитието на свиневъдството в ТКЗС разходът на фураж за 1 кг прираст, включително и фуражът за свинете-майки, не бива да бъде по-голям от 6—6.5 крѣмни единици.

Пълноценното хранене при животните, които бързо увеличават теглото си, каквито са свинете, е първостепенен въпрос. Количеството на смилаемия белтък на една крѣмна единица е твърде ниско — от 0.064 до 0.070 кг. Този недостиг на белтък се отразява чувствително върху увеличаване разхода на фураж. В това отношение решителна роля би могло да изиграе включването в дажбите известни количества люцерново брашно, соя, грах и други високобелтъчни фуражи.

Съществен момент за намаляване разхода на фураж е равномерното хранене на прасетата през цялата година. В редица стопанства храненето е твърде неравномерно.

Съществен недостатък в работата на свинефермите в окръга е твърде високият процент на смъртност на свинете, което също така дава отражение върху равнището на себестойността. (Виж таблица № 21).

ТАБЛИЦА № 21

Смъртност на прасета до 2 месеца и на прасетата, поставени на угодяване по райони.

	Полковен район	Зърнено-животно-въден	Поречие на река Янтра	Поречие на река Б. Лом	Трайни насаждения
Прасета до 2 месеца — %	7.5	12	9.5	12	14
Прасета за угодяване — %	2.5	5	7.5	7	7.5

През 1959 година от всичко родени 74,666 прасета в окръга до 2 месечна възраст са умрели 8,453. От поставените за угодяване 92,644 прасета са умрели 5,350. Ако приемем, че средното живо тегло на умрелите прасета до 2 месеца е било 6 кг и средното живо тегло на тези за угодяване 50 кг, то окръгът през 1959 година не е можал да реализира над 300 тона свинско месо при същото количество изразходван труд и фураж.

От казаното дотук за подобряване работата по свине-угодяването, с оглед намаляване себестойността на продукцията, би следвало да се насърчава интензивното и ритмично

хранене на свинете през цялата година, за да се получава с най-малък разход на фураж максимален дневен прираст през целия угоден период, при което свинете да станат годни за реализация на 6—7 месечна възраст.

Необходимо е да се осигури пълноценно хранене на свинете през цялата година, като се включат в дажбите необходимите количества белтъчни храни от животински и растителен произход и по-големи количества зелени и сочни храни.

Анализ на себестойността на продукцията от птицевъдството и птища за нейното намаляване

Броят на птиците и продукцията от птицевъдството в различните райони на Русенски окръг се вижда от следната таблица:

ТАБЛИЦА № 22

Райони	Брой на птиците на 1000 дк зърнени култури	Продукция на 1,000 дк	
		яйца бр.	месо кг
Поливеи	336	12338	896
Зърнено-животновъден	300	10553	712
Поречие на р. Янтра	361	14329	747
Поречие на р. Баниски Лом	418	12500	796
Трайни насаждения	274	10309	541
Окръга	325	11685	704

На челно място по продукцията от птицевъдството — яйца и месо на 1.000 дк, е районът по поречието на Янтра, следван от районите по поречието на Баниски Лом и поливния. Най-ниски показатели, както за броя на птиците, така и за продукцията от тях, имат ТКЗС в района на трайните насаждения.

Равнището на себестойността на продуктите от птицевъдството по райони се вижда от следната таблица:

ТАБЛИЦА № 23

Показатели	Полвеи	Зърнено-животновъден	Поречие на река Янтра	Поречие на река Б. Лом	Трайни насаждения
Себестойност:					
на 100 яйца	76.3	76.1	83.52	82.59	80.94
на 1 кг птиче месо	16.72	12.07	20.02	13.59	14.04

Най-висока е себестойността на птицевъдната продукция в зърнено-животновъдния район. В този район стопанствата във Вятovo, Писанец и Щръклево сочат сравнително по-ниска себестойност за яйцата — съответно 0.58 лв., 0.52 лв., 0.65 лв. и за месото — 12.45 лв., 7.92 лв. и 9.31 лв.

Разходите за труд в себестойността на яйцата и птичесто месо средно за окръга са 33 на сто.

Равнището на разходите на труд през 1959 година в различните райони се вижда от следните данни:

ТАБЛИЦА № 24

ПОКАЗАТЕЛИ	р а й о н и					
	Поливен	Зърнено-животно-въден	Поречие на река Янтра	Поречие на река Б. Лом	Трайни насаждения	Окръга
Разход на труд в човекодни:						
за 100 яйца	1.05	1.22	1.16	2.94	1.15	1.57
за 100 кг						
птиче месо	22.62	18.10	25.62	20.69	18.64	20.63
Средна носливост	112	105	113	82	88	98

Разходите на труд във всички райони са високи, както при производството на месо, така и при производството на яйца. Намаляването на разходите на труд трябва да бъде насочено главно по следните пътища.

Най-остро стои въпросът за увеличаване броя на кокошките, които се гледат от един гледач. През 1959 година броят на прикрепените към един птичегледач кокошки е бил твърде малък. В птицефермата на ТКЗС — Баница (съставно село Захари Стояново) на един гледач се падат 650 кокошки, в Баница — 780 и т. н. В това отношение едрите птичарници за по 5,000 птици създават големи възможности. При новата технология на гледането на кокошките при пълно използване на механизацията от един гледач се обслужват минимум 2,500 птици. С това производителността на труда ще бъде увеличена 3.5—4 пъти. При доусъвършенствуване на тази механизация с механично зареждане на хранилките за сухата храна и намаляване на разхода на труд по сортирането и събирането на яйцата може да се стигне до гледането на 5,000 птици от един гледач. Преките разходи на труд в с. Захари Стояново на 100 яйца възлизат на 0.55 човекодни. При съ-

щата носливост, ако на един гледач се прикрепят 2,500 птици, разходът на труд ще бъде сведен до 0.12 човекодни, с което себестойността на яйцата ще бъде намалена с 9.35 лева за 100 яйца.

Втори резерв за намаляване разходите на труд е увеличаване на продуктивността на кокошките. От данните в таблица № 24 се вижда, че в районите, където носливостта на кокошките е по-висока, разходът на труд е по-малък (зърнено-животновъдни и поливни райони). Ако сравним резултатите в двете ферми на ТКЗС — Баниска, ще видим, че само вследствие на различната носливост (в Захари Стояново — 98 яйца, а в Баниска — 125) разходът на труд за 100 яйца в Захари Стояново е с 20 на сто по-висок.

Разходът на фураж може да бъде намален по два пътя — по пътя на намаление разхода на фураж за единица продукция и по пътя на намаляване себестойността на фуражите.

Правилното хранене на кокошките има решаващо значение върху продуктивността им, и в това отношение недоимъкът на белтък се отразява силно върху носливостта им.

Количеството на смилемия белтък в една крѣмна единица трябва да бъде 100—110 грама, в зависимост от носливостта. Смилемият белтък на една изхранена крѣмна единица в отделните райони не сочи почти никакви различия и се движи в границите на 72—75 грама. Явно е, че смилемият белтък е бил в недоимък с 25—28 процента, което безспорно е дало отражение върху размера на разходите на фураж.

Намалението на разхода на фураж за 1 кг прираст е твърде голям резерв за намаляване на себестойността. За окръга разходите за фураж възлизат на 800 лева за 100 кг прираст. При една средна себестойност на една крѣмна единица от концентрираните фуражи от 0.60—0.70 лева за 100 кг прираст се изразходват 1,100—1,400 крѣмни единици, което е твърде много. Основен резерв тук, наред с пълноценното хранене, е интензивното уговяване на младите птици, с оглед скъсяване срока на уговяване на по-малко от 90 дни. През това време се получава 100 кг прираст с най-малко

400—450 крѣмни единици фураж.

Не по-малък резерв за снижаване на себестойността при отглеждането на пилетата представлява и намаляването на смъртността им.

Средно за окръга през 1959 година смъртността на пилетата е била 29 на сто, за поливния район — 25 на сто, за зърнено-животновъдния — 25 на сто, за района на Янтра — 29 на сто, района на Баниски Лом — 33 на сто и за района на трайните насаждения — 32 на сто.

Едно намаляване на смъртността до 10 на сто (която също така е висока), би довело до намаляване на себестойността на птичето месо с 1 — 1.10 лева на килограм.

